

Osmanlı Miras Araştırmaları Dergisi (OMAD), Yıl 1, Sayı 1, Kasım 2014, ss. 48-59.
Journal of Ottoman Legacy Studies (JOLS), Volume 1, Issue 1, November 2014, pp. 48-59.
ISSN 2148-5704

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI-ALMAN İTTİFAKINI MEŞRULAŞTIRMA ÇABALARI

Ottoman Efforts to Legitimize German Alliance with in World War I

Mehmet Ali KARAMAN*

Özet: Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin Almanya ile ittifak yaparak Birinci Dünya Savaşı'na dahil olmasına üzerine yoğun tenkitlere maruz kalan Osmanlı hükümetinin atacağı adımları meşrulaştırmak amacıyla askeri basın ve yayın organlarında başlatılmış propaganda çalışmalarını ayrıntılı olarak belgeleriyle incelemektedir. İngiltere ve Rusya'nın 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı karşıtı siyaset izlemeleri nedeniyle Osmanlı askeri yayınları Almanya ile ittifak bir ehven-i şer olarak görmüş ve bu yüzden başında Almanya ile birlikte savaşa girmenin kaçınılmaz olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Osmanlı askeri basın, Almanya, propaganda, I. Dünya Savaşı

Abstract: This article examines the Ottoman government propaganda in the Ottoman military publications to legitimize the Ottoman Empire's entrance in World War I on the side of Germany after the government faced harsh criticism for its decision to side with Germany. Because the other major powers, G. Britain and Russia adopted an explicitly anti-Ottoman foreign policy in the late nineteenth century, the Ottoman military publications presented the alliance with Germany as the least bad option and stated it as an inevitable outcome.

Key Words: Ottoman Empire, Ottoman military press, Germany, propaganda, World War I

Giriş

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta Avrupa olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinde ciddi gelişmeler yaşanmıştır. Değişen dünya düzeni devletler üzerinde gerek yönetim anlamında gerekse milliyetçiliğin bir sonucu olarak demografik manada yapısal hareketlenmeler yaşanmasında etkili oldu. O yılların en güçlü devleti olan İngiltere, diğer Avrupalı rakip devletlerle belli oranda rekabete girmekle kalmayarak olası bir sıkışmanın planlarını ve hazırlıklarını yapmıştır. İngiltere'nin karşısındaki en güçlü rakip olan Almanya'nın da benzer hesaplarla devletler arası prestijini en iyi şekilde tutma gayesiyle ekonomik ve askeri yatırımlara oldukça fazla önem verdiği görülmektedir. Yapılan pazarlıkların en büyük aktörü olan, yapılacak planların olmazsa olmazı olan Osmanlı Devleti bütün bu hesapların muhatap olmasının yanı sıra, siyasi anlamda buhranlı bir dönem yaşamakta, halk, aydın kesim ve yönetenler farklı kaygılar taşıyorlardı. Bu endişelerin başında toprak bütünlüğü geldiği gibi, imparatorluk olmanın bir sonucu ile bünyesinde barındığı birbirinden farklı pek çok unsuru bir arada tutma gayreti içerisinde olmuştur. Balkanlar'da yükselen milliyetçilik naraları bu mümbit bölgenin tamamen devletten kopacağına sinyalleri belki de olası bir dünya savaşının habercisi olma niteliği taşıyordu.

Dönemin yazılı kaynaklarında bu konu ile alakalı çok sayıda yazı kaleme alınarak yayımlanmaktaydı. Bu yayınlar sayesinde kamuoyunun dikkati bu konuya çekildiği gibi,

* (Yrd. Doç. Dr.), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Burdur/Türkiye, e-mail: malikaraman@hotmail.com

Osmanlı Devleti'nden ayrılacak olan bölge ya da bölgelerin kimler arasında paylaşılacağına Batı devletleri açısından pragmatik yaklaşımlarla gerek aydınlar gerekse asker ve devlet adamları tarafından gazete sütunlarından aktarılmaktaydı. Bu haberlerden yola çıkarak varılan yargı, aslında XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren günümüz dünyasındaki pek çok alanda güçlü bir İngiltere'nin temellerinin nasıl atıldığı gerçeğidir. Dünyanın tamamının Orta Doğu'ya endeksli politikalar üretmesi, bölgenin, dolaylı olarak, buralarda hüküm süren Osmanlı Devleti'ni ön plana çıkartacak şekilde algılanmasını kaçınılmaz kılmaktaydı. Balkan topraklarında başlayan çözülme hareketinin bir benzeri de ortak din ve oldukça yakın kültür birliği içerisindeki milletlerin yaşadığı Orta Doğu İslam coğrafyasındaki topraklar üzerinde yapılan planlarla ortaya çıkmıştır. Bölgenin İslam mensubu unsurlardan oluşması Balkanlar'dan ayrılan yanıdır. Ancak farklı mezhepler ve ayrılıkçı oluşumlardan müteşekkil İslam coğrafyası bölge üzerinde politika üreten devletlerin işini kolaylaştıran nedenlerdendir. Burada en başta dikkate şayan olan İngilizlerin yabancı politikalarıdır. Bu politikalar, Osmanlı Devleti nezdinde girişimlerde bulunulan çeşitli bürokratik arayışlar, farklı kanattan Arapların içine sızma politikası ve Osmanlı aleyhinde çalışmalar yapılıması şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti nezdinde gelişen İngiliz karşıt yaklaşımlarla beraber gelişen Alman yaklaşması, çeşitli evreleriyle birlikte tartışmalar da getirmiştir. Alman basınında olduğu gibi¹ özellikle Osmanlı askerî basınında da bu aşamada söz konusu yaklaşma ile ilgili yazılar çıkmaya başlamıştır. Yazılarda Almanlarla yapılan askerî, siyasi ve ticari ittifaklar, kazanımlar açısından değerlendirilirken öte yandan da İngilizlerle yaşanan sorunlar, çok çeşitli tenkit ve değerlendirmelere konu olmuştur. Pek çok Osmanlı gazetesinde ve mecmualarında Osmanlı-İngiliz yaklaşması lehine yazılan yazılarda zikredilen "adil İngilizler" deyimini yerini "Mel'un İngilizler"² yaklaşımına bırakacaktır.

Savaş Öncesi Osmanlı Aydınlarının Avrupa'ya Bakışları

İngiltere penceresinden bakıldığında özellikle XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması esasları üzerinde durulmaktaydı. Başbakan Benjamin Disraeli bölgede Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün korunmasından yana bir tavır izleyen politikalar yansıtmıştır. Bundaki en önemli etken de Rusya'nın bölgesel beklentilerine set çekmek amacıyla başka bir şey değildir. İngiltere'nin bu hesapları Osmanlı aydın ve devlet adamları tarafından çok iyi etüt edilmemiş olacak ki Fransız hayranlığı olan kesimlerin hemen yanında bir de İngiliz savunucuları çıkmıştır. Bu kesim, Osmanlı'nın son günlerinde ve cumhuriyetin ilanına kadar kendilerini her fırsatta hissettirmişlerdir. İngiliz kültürünün vazgeçilmezliği ve bir dönem Fransızlara ait olan hâkimiyet alanının İngiliz kültürü tarafından devralınacağıyla sınırlı belirttikleri görüşleri, zaman içerisinde çeşitli yöntemlerle tüm dünyada olduğu gibi Türk topraklarında fazlasıyla yayılma alanı bulmuştur.

Batı ile ittifak konusunda Umumi Harp başlayıncaya kadar tam bir tutarlılık gösterilememesinin sebepleri arasında Osmanlı aydın ve devlet adamlarının farklı yaklaşımlar sergilemiş olmasıdır. Bu konu ile ilgili çok değişik yaklaşımların sergilendiği pek çok hatıra,

¹ Ali Kaşığıun, "Savaş ve Propaganda: Birinci Dünya Savaş 'nda Alman Propagandası", *History Studies*, Vol. 6/5, September 2014, ss. 157-176. Birinci Dünya Savaş 'nda yapılan benzer propagandalar için bkz. Servet Aşşar, *Birinci Dünya Savaş 'nda Propaganda Faaliyetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Kırkkale 2002; Servet Aşşar, "Birinci Dünya Savaş 'nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Sayı : 14, Ankara 2003, ss. 65-127; Ü. Gülsüm Polat, "Türk-Alman Propagandası Karşısında Arap Bürosu'nun Kuruluşu", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XXVI, Sayı : 76, Ankara Mart 2010, ss. 97-114; Cafer Ulu, "Çanakkale Muharebeleri Sırasında Basınında Propaganda Aracı Olarak Kullanılması : Harp Mecmuaları Örneği", *Çanakkale Araştırmalar Türk Yılı* 8, *Çanakkale Araştırmalar Türk Yılı* 8, Sayı : 12, Yıl: 10, Bahar 2012, ss. 61-83.

² Bkz. Hüseyin Kâzım, "Mel'un İngilizler", *Donanma Mecmuaları*, Sayı : 126, 14 Kanun- sanı 1326.

makale ve vesikalarda sabittir. Bu kadar farklı görüş ve düşüncenin ortada dolaştığı özellikle XIX. yüzyılın son çeyreği ve XX. yüzyılın başlarında Osmanlı ittifak politikalarında aksaklıklara neden olmuştur. Siyasi arayış içinde olan Osmanlı devlet politikaları belli bir dönemde Batı ile ittifak kaçınılmaz bir gereklilik gibi algılanarak bu çerçevede yaklaşımlar sergilemişlerdir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli bir ismi olan Emir Şekip Arslan Bey savaş öncesi devlet içerisindeki polemikleri yakından takip ederek şu şekilde yansıtıyor: “*Ülkenin savaşa girmesinin doğru olup olmadığı konusundaki görüşler farklıydı. Savaşa girmeyi isteyen grup, devletin ordusu yeterince teçhiz edilmez kalması gerektiğini düşünüyordu. Savaşan tarafların her biri Türkiye'yi yanına çekmek istiyordu.*”, Emir Şekip Arslan, konu ile alakalı dönemin akıllı ve mazbut kabul edilen devlet adamlarından Arnavut Müşir İzzet Paşa, Çürüksulu Gürcü Mahmut Paşa ve Cavit Bey gibi isimlerin bu gruptan olduklarını aktarmaktadır.

Bu görüşlere karşı olarak da Talat ve Enver Beyler işaret edilmiştir. Savaşa girmeyi her fırsatta savunan bu isimler ile ilgili olarak Kalem-i Umumi toplantısında Talat Bey'in söylediği cümleler şöyledir: “*Yaşamak ile ölmek arasında bir fark vardır. Bunların arasında mutedil bir yol izlenmez. Ya Almanya ile birlikte hareket edip güçlü bir dost kazanırsa ya da İtilaf devletlerinin yanına olup kötülüklerinden korunuruz. Ancak gördüğüm kadarıyla İtilaf devletleri ne bizimle birlikte hareket etme ne de Osmanlı saltanatını korumak üzere bizimle anlaşma yapmaktan istiyorlar.*”³

Dönemin önemli fikir adamlarından olan Ali Emiri Efendi'nin görüşleri Osmanlı Devleti'nin yabancı devlet politikalarını ve yaklaşımlarını aydınlatır niteliktedir:

“*Maziden müstakbele nakl-i vukûat eden tarihlerin hangisine bakılsa görülür ki İngiltere Devlet-i Muazzamasıyla Devlet-i Osmaniye arasında kadim zamanlardan beri muhabbet-i müteselsile ve musafat- hakikiye devam etmiş ve bilhassa Rusya Devleti'nin kesb-i kuvvet ve miknet etmesi üzerine Avusturya Devleti ile beraber Memalik-i Devlet-i Osmaniye'ye göz dikerek birçok entrikalar çevirmeleri iki asırdan beri Osmanlı Devleti'ni bulunmuş olduğu mevki-i bülbül şahametten tedricen sukût ettirmekte olduğu hâlde İngiltere Devleti kesb-i kuvvet ve iade-i miknet emekliğimiz için bir taraftan bize hayr-hâhâne ve basiret-kârâne nasâyihle bulunmuş ve bir taraftan da hukukumuzu var kuvvetiyle muhafaza ve bu uğurda defaat ile bizim lehimizde düşmanlarımızı ilan- harp ederek beka-y devlet ve selamet-i memleketin temadisine çalışmışlardır.*”⁴

Süleyman Nutki Bey'in “Memâlik-i Osmâniye'nin Cenûb Kapısı ve Vahdet-i İslâm” başlıklı yazısında İngiltere'nin durumu ve Osmanlı Devleti üzerindeki hesapları hakkında devlet adamlarına görüş ve tavsiyeleri şöyledir:

“*Şu satırlar yazarken memleketimin mukadderat- siyasiyesine ait muhakemat- kat'iyemi dermeyan ettiğimi bildiğimden bütün samimiyetlerimi, kırk senelik hayat- askeriye ve hayat-millîye-i tatbiatımı, refakat-i vicdaniyeme aldım; O veçhile söylüyorum ki: bir kaziyeye-i sabite ve gayri mütebeddile olmak üzere İngiliz dostluğu Devlet-i Osmaniye ve İslamiyet için lazımlı- gayri- muvafık; Yine kaziyenin mütemmimatından olmak üzere diyorum ki: İngiltere hükûmeti gibi beşeriyet muvacehesinde ve İslamiyet karşısında bütün hükûmetlerinkinden fazla mes'uliyet-i temeddin, himayet-i hukuk, sahabet-i İslâm davasının deruhte etmiş bir hükûmette Osmanlı Devleti'yle nahoş ve barid bir tarz- siyasiyat takip eylemekten hâlihazırda bir şey kaybetmese bile müstakbelde tekemmülât- mülkiye ve resmîyet-i iktisadiye ile beraber hatta az çok siyasetten dahi duçar- zayıf olacağı bilir, ve işte bu bilgidir ki: İngiltere'yi bizim tarihimizin en şanlı devirlerinde ve onların kötülük, din muhacemat altında ezildikleri vekâyide bizi yekdiğerimizle bend ederek ondan sonra da bütün safahat- manzumeyi siyasete karşı suret-i katiyede ay ramad. Şunu aklımızda tutmalıyız ki: İngiltere; an'anâtına sadık ve bütün istinadlara rağmen Avrupalılar içinde en mert bir millettir...*”⁵

³ Emir Şekip Arslan, *İttihatçı Bir Arap Aydınları*, Klasik Yayınları, İstanbul, 2009, s. 72-73.

⁴ Ali Emiri Efendi, *Osmanlı Vilayât- Şarkîyesini*, haz. Abdulkadir Yuval-Ahmet Halaçoğlu, Bab-ali Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 134.

⁵ Süleyman Nutki, “Memalik-i Osmâniye'nin Cenup Kapısı ve Vahdet-i İslâm”, *Donanma Mecmûası*, Sayı : 28, Haziran 1328/14 Haziran 1912, s. 159-160.

Dönemin sadrazam Sait Halim Paşa “Buhranlar m z” adıyla toplanan hatıratında Birinci Dünya Savaşı'na dâhil oluşumuzla alakalı farklı tespit ve yorumlarda bulunmuştur. Özellikle İngiltere ile savaşa dâhil olmamız isteyenlere cevap niteliği taşıyan bu görüşler dönemin hassasiyetlerinin anlaşılmasından birinci aşamadan yorum niteliğindedir. Üçlü ittifakın Osmanlı'nın tarafı zığın güvence altına almak istediğini aktaran sadrazam, öncelikle tarafı zı kalma ile ilgili fikirlerini şöyle açıklamıştır. “*Tarafı zı k yalnız zı k demektir. Rusya'nın iştiraki ve İngiltere'nin kötü niyetleri ile bir kat daha şüpheli hâle gelmiş olan bir tekeffüle memleketin talihi bağlanamaz. Esasen bize çok pahalıya oturmuş bir acı tecrübeler silsilesi, bizi ikaz etmekte idi... Geçmişte olanlar gelecek için tatlı hayaller beslememize imkân bırakmıyordu.*” İngilizlerin harp günlerinin kaçınılmazlığı anlaması ve Osmanlı'nın tarafı zığın ilan etmesi üzerine Osmanlı Devleti'nden ciddi bir beklenti içine girmediğini görmekteyiz. Osmanlı ile birlikte savaşa girme temayülünü fazla taşımayan İngiltere'nin bu konudaki beklentileri Sabık Fransız elçisi Bompart tarafından “Review de Paris” mecmuasında şu şekilde aktarılmıştır:

“*Bab- Ali'deki teşebbüslerimden sonra kendisini görmeye gittiğim İngiliz sefirinin, İngiltere Hariciye Nezaretinden almış olduğu bir telgraf, İtilaf Devletleri tarafından Türkiye'ye teklif edilen tekeffülün yalnız Harb-i Umumi müddetine inhisar ettirilmesini zikreliyordu. Türk hükümeti nazarından böyle tehdit edilmiş bir tekeffülün tamamen ehemmiyetsiz sayılacağına faydasız yere ihtar eyledim durdum.*”⁶

Times gazetesinde 11 Şubat 1911 tarihli “Türkiye ve Büyük Britanya” başlıklı makalede yumuşak bir üslupla Türk-İngiliz ilişkilerini değerlendirmektedir. Makalede, Osmanlı hariciye nazırının Mezopotamya ve Basra Körfezi ile ilgili meselelerde Bab- Ali'nin görüşmeye hazır olduğunun hayırlı bir yaklaşım olarak algılandığı belirtilmiştir.⁷

İngilizlerin son dönem Osmanlı hâkimiyet politikalarında oldukça fazla müdahil oldukları görülmektedir. Özellikle Ege meselesi, adalar ile ilgili konularla Yunanistan ve Mısır meselelerinde pazarlıklara müdahil olması adından söz ettirmeye yetecek konular arasındadır. Bunlara Bağdat, Basra ve Musul gibi Osmanlı'nın Balkanlar kadar hassas olan Arap topraklarına karşı İngiliz beklentileri eklendiğinde İngilizlerle savaş öncesi yaklaşım konusunda Osmanlı'daki olası reflekslerin yerinde olduğu kanaatine ulaşabiliriz.

Almanlar ile İttifak ve Basında Almanlar Lehine Çıkan Haberler

Bütün tartışmaların yanı sıra Osmanlı Devleti Avrupa'da başlayan ve hızla yayılan ateş çemberinin içine bir şekilde çekildi. Dönemin siyasileri polemikleri devam ederken iki Alman savaş gemisinin Osmanlı donanmasına dâhil edilmesiyle son bulan senaryo ile Osmanlı Devleti umumi harbe girmiştir. Bunun neticesinde İtilaf Devletleri yeni açılan cephelere güç kaydırması bu da Almanların işini oldukça kolaylaştırmıştır.

Osmanlı Devleti'nin fiilen savaşa girmemesi ve tarafı zı olduğunu sürekli İtilaf Devletleri'ne bildirmesi durumu fazla devam edemezdi. Zira orduyu uzun süre seferberlikte konumunda tutmak zararlı sonuçlar doğurabilirdi. Almanya savaş planını uygulayabildiği takdirde bu savaş kısa sürede bitirebilecekti. Enver Paşa Osmanlı Devleti'nin kazançlı çıkabilmesi için savaş bitmeden Almanya'nın yanındayken fiilen savaşa girmiş olması gerektiğini düşünüyordu.⁸

Savaş öncesinde Alman savaş sanayisi ile ilgili Osmanlı askerî basınında oldukça etkili haber ve reklamlara yer verildiğini görmekteyiz. XX. yüzyıl başları, orduların da teknolojiyi kullanması savaşın girdiği günlerdir. Özellikle savaş hazırlığı yapan devletler, ekonomilerini güçlü tutmak için milyonların yok olacağı bir savaşın kaçınılmaz olduğunu bildikleri hâlde bu

⁶ Said Halim Paşa, *Buhranlar m z ve Son Eserleri*, haz. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayınları, İstanbul 2012, s. 272.

⁷ Önder Kocatürk, *Osmanlı-İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 53.

⁸ Mustafa Çolak, *Enver Paşa Osmanlı-Alman İttifakı*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2008, s. 17.

çabalar ndan geri durmad lar. *Müdâfaa-y Milliye*'nin 66-67. say s nda yay mlanan “Kuppers Bosch Fabrikas n n Sahra F r nlar ” başl kl yaz da, orduya ekmek üretme kapasitesi aç s ndan bu Alman f r n n önemi üzerinde durulmaktadır. Avrupa'dan Çin ve Amerika'ya kadar pek çok yerde kabul gören bu f r ndan söz edilmektedir.⁹ Gazetenin 17-18 numaral nüshas nda “Telefunken Telsiz Telgraf Şirketi” başl kl yaz , o günlerin haberleşme teknolojileri üreten şirketini tan t r niteliktedir. 40-41. say da “İmâlât- Harbiye İngiliz Fabrikas ”, “Krup Fabrikas n n Yüzüncü Sene-i Devriyesi”, 42. say da “Jermanya İnşaat- Bahriye Fabrikas 'nda Tahte'l-Bahirlerin İnşâs ”, 43'de “Krup Malzeme-i Harbiyesi”, 46'da “Kovantri ve Vurkas Şirketi Tarafndan İnşa Edilen Tayyareler” başl klar yla kaleme al nanlar ticari yaz örneklerindedir.

Savaş n Osmanlı Devleti için başlad ğ andan itibaren Almanlar n tercih edilmelerini meşrulaştırma gayesiyle kamuoyu oluşturma faaliyetlerinin h z kazand ğ n görmekteyiz. Sivil ve askerî bas n arac l ğ yla başlat lan Alman hayranl ğ n gerekçeleriyle dayatma faaliyetleri gazete sütunlar nda oldukça ilginç başl klar ile halka aktar lm ş t r. Alman subaylar n n Osmanlı ordusunda son dönemlerindeki etkisi, Osmanlı ordusunda görev yapan Alman generallere duyulan hayranlık derecesi incelendiğinde daha iyi anlaş lacaktır. Örnek olarak Dönemin etkili mecmualar ndan olan *Asker Mecmûas* 'n n ikinci say s nda “Goltz Paşa ve Fuad Bey'in Mektubu” ve “Goltz Paşa'n n Makalesi” başl kl yaz lar yay mland . Erkân- Harb Binbaş s Ali Fuad Bey taraf ndan kaleme al nan yaz n n baş taraf nda Goltz'a “*Osmanlı ordusuna ifâ ettiği hidemât ile Osmanlı lar n ebedî minnettarl ğ n kazanan üstâd- irfân m z Goltz Paşa'n n ink lâb- âhir hakk nda yazm ş olduğu ilk makalesi, bütûn askerler için düstûr- hareket olarak kabul edilmek liyakatini hâizdir*” övgüsü bulunmaktadır. Ali Fuad, Goltz'a övgü dolu olan yaz s n ş u sat rlarla bitirmektedir:

“Büyük üstad! Makalelerinizi bana gönderiniz. Ben onlar birer nüsha- bibahâ-y irfan gibi telakkî ederek bir itinâ-y müşfikâne ile tercüme eder ve askerimiz vas tas yla sevgili silah arkadaşlar ma hediye ederim. Tekrar na bir türlü doymad ğ m (büyük üstad) kelimesini bir daha tekrar ederek bütûn memleket ve bütûn ordu nam na en samimi hissiyât- tazîmî takdîm ile kesb-i şeref eylerim.”¹⁰

Mecmuan n 3. say s nda Goltz'un “Keşf-i İstikbâl-Şark n Maneviyat ” başl kl yaz s yay mland . Yaz , bir Bat l subay n gözüyle Doğu'ya bak ş yans tması bakım ndan dikkat çekicidir. Goltz, yaz s na Pertev Paşa ile arasındaki diyalog ve düştüğü şaşkınl ğ şöyle anlatarak başlamaktadır:

“Eskiden şakirdim, sonra mâvinim, ve nihayet muhibbim olan ve şu aral k ismi kesretle yâd olunup, taraf- Padişahiden vezâif-i mühimme ile bu kere Bağdat'a gönderilen Pertev Paşa Mançurya dârü'l-harbinde iken fâidesiz yere tehlikeye at lmamak lüzûmuna dair tarafmdan vuku bulan bir davet ve işaret-i ihtiyâta : “Bilirsiniz ki ben kader ve k smete mu'tekidim ve ölüml korkusu bilmem.! Cevab n vermiştir.”¹¹

Giriş k sm nda Pertev Paşa'n n kadereci yaklaş m ndan yola ç karak şarkl lar n kadere olan iman ve itikad n şöyle yorumlamaktadır:

“Şarkl n n üzerinde ak ldan ziyade mizac n tesiri vard r. Size muhalefet etmekte olan bir Türk'ü ak l ve muhakeme ile ikna biraz müşküldür. Fakat kalbine, necabet hissine,rahm- şefkatine müraca'atla Türk'ün istenilen yere tahrik ve sevki pek kolayd r. Türk, telkinata son derece müsait ve müsta'iddir. Ve bir kere kendini telkine muvaffak olan kimse hakk nda irtibata kavî ve derunidir...Eğer dinin vazifesi hayat n her nevi' tecelliyetine karşı o sükûnet-i mizac ve her türlü ak l ve zekâyâ fâik olan o sükûn ve müsâlemeti ve ölüme karşı duran o sâfiyet ve teslimiyet-i gayr- mütezelzeyi temin eylemek ise o hâlde din-i İslam bütûn dinlerden efdald r.”¹²

⁹ İsimli, “Kuppers Bosch Fabrikas n n Sahra F r nlar ”, *Müdâfaa-y Milliye*, Say : 66-67, 2-17 Teşrin-isani 1329/15-30 Kas m 1913, s. 164.

¹⁰ Ali Fuad, “Goltz Paşa ve Fuad Bey'in Mektubu”, *Asker*, Say : 2, 1 Eylül 1324/14 Eylül 1908, s. 71.

¹¹ Von der Goltz, “Keşf-i İstikbâl-Şark n Ma'neviyat ”, *Asker*, Say : 3, Tarihsiz, s. 113.

¹² Von der Goltz, “Keşf-i İstikbâl-Şark n Ma'neviyat ”, *Asker*, Say : 3, Tarihsiz, s. 113.

Alman generalin bu ve bunun gibi pek çok yorumu aslında Türk halkının duygularına hitap eden ve duymak istedikleri sözlerden başka şeyler değildir. Makaleler içerisinde Ali Fuat Bey'in de Alman generale övgü dolu sözleri oldukça dikkat çekicidir. Kendisinden bahsederken oldukça süslü sıfat ve iltifatlar ile cümlesine başlayan Ali Fuat Bey *Asker Mecmuası* 'nda kaleme aldığı yazılarında direkt ordu mensuplarının hedef alınmasını diyebiliriz.

Savaş ile birlikte yayımlanmaya başlayan *Harb Mecmuası* da savaş ile alakalı oldukça etkili yazılar yapmıştır. Kamuoyunun moral ve motivasyonunu üst düzeyde tutma merkezli haberlerin yapıldığı mecmuada Osmanlı subaylarının yan sıra çok sayıda Alman generalinin resim ve haberlerine yer verildiğini görmekteyiz. XX. yüzyıl başları, ordularında teknolojiyi kullanma savaşına girdiği günlerdir. Özellikle savaş hazırlayan devletler, ekonomilerini güçlü tutmak için milyonları yok olacak bir savaşın kaçınılmaz olduğunu bildikleri hâlde bu çabalarından geri durmadılar. *Müdâfaa-yı Milliye*'nin 66-67. sayısında yayımlanan "Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları" başlıklı yazıda, orduya ekmeğin üretme kapasitesi açısından bu Alman fırınının önemi üzerinde durulmaktadır. Avrupa'dan Çin ve Amerika'ya kadar pek çok yerde kabul gören bu fırından söz edilmektedir.¹³ Gazetenin 17-18 numaralı nüshasında "Telefunken Telsiz Telgraf Şirketi" başlıklı yazı, o günlerin haberleşme teknolojileri üreten şirketini tanıtır niteliktedir. 40-41. sayıda "İmâlât- Harbiye İngiliz Fabrikası", "Krup Fabrikasının Yüzüncü Sene-i Devriyesi", 42. sayıda "Jermanya İnşaat- Bahriye Fabrikasında Tahtel-Bahirlerin İnşası", 43'te "Krup Malzeme-i Harbiyesi", 46'da "Kovantri ve Vurkas Şirketi Tarafından İnşa Edilen Tayyareler" başlıklarla kaleme alınan ticari yazı örneklerindedir.

Osmanlı Devleti daha savaşa girmeden önce İngiltere'ye siparişi verilmiş ve paraları ödenmiş olan "Sultan Osman" ve "Reşadiye" gemilerinin İngilizler tarafından teslim edilmeyerek gasp edilmesi üzerine *Donanma Mecmuası* 'nın 55. sayısında "Muhterem Millete" imzalı bir yazı ilk sayfadan yayımlandı. Yazıda İngilizlerin gemileri teslim etmemesinin bütün İslam âleminin tepkisini çekeceği, İslam âleminin birlik ve beraberliğini koruması gerektiği dile getirildi.¹⁴

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinin hemen ardından 11 Kasım 1914 tarihinde Sultan V. Mehmed Reşat, savaşa giriş sebeplerimizi açık bir şekilde ilan ettiği "Beyannâme-i Hümayûn"un sureti *Donanma Mecmuası* 67. sayısında yayımlandı. Beyanname, "*Orduma, Donanmam!*" girişiyle başlayıp Rusya'nın üç aşamadan beri yaptığı tecavüzlere dikkat çekilmekte; İngiltere, Fransa ve Rusya'nın âlem-i İslam'a yönelik düşmanca planlarından bahsedilmektedir.¹⁵ Beyannamenin ekinde Başkumandan Vekili Enver imzalı "Başkumandanlık Vekâlet Beyannamesi" bulunmaktadır. Bu beyannamede de subaylara ve neferlere büyük görev düştüğü ifade edilmektedir.¹⁶

Mecmuanın savaş yıllarının başlangıcına tekabül eden sayılarda ilginç resimler yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi "Asker Olanlar Silah Başına" dipnotlu resimde "*seferberlik için ta'lik olunan levhalar*" yazmakta ve bu levhaların etrafına toplanmış halktan görüntü verilmektedir.¹⁷ "Harb-i Umumiden İstifâdeler" başlıklı Donanma imzalı yazıda, savaşın henüz başladığı günlerde Almanların, İngilizlerin ve Rusların genel durumları hakkında bilgi verilmektedir.¹⁸

Savaşın taraflarla alakalı sıksık yazıların kaleme alındığı mecmuada, 1 Şubat 1915 tarihinde kaleme alınan "Irak- Arap da İngiliz Tecâvüzü'nün Sebep ve Neticeleri" isimli

¹³ İsimli, "Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları", *Müdâfaa-yı Milliye*, Say : 66-67, 2-17 Teşrin-i sani 1329/15-30 Kasım 1913, s. 164.

¹⁴ İsimli, "Muhterem Millete", *Donanma Mecmuası*, Say : 55, 10 Ağustos 1914, s. 98.

¹⁵ Mehmet Reşad, "Beyanname-i Hümayun", *Donanma Mecmuası*, Say : 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/10 Aralık 1914, sayfa numarası belirtilmemiş.

¹⁶ Enver, "Başkumandanlık Vekâlet Beyannamesi", *Donanma Mecmuası*, Say : 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/9 Ocak 1915, sayfa numarası belirtilmemiş.

¹⁷ *Donanma Mecmuası*, Say : 56, 17 Ağustos 1914, s. 125.

¹⁸ İsimli, "Harb-i Umumiden İstifâdeler", *Donanma Mecmuası*, Say : 58, Eylül 1914, s. 146.

yaz da, İngilizlerin Basra Sahillerinde ve Şattü'l-Arap bölgesindeki faaliyet ve emelleri üzerinde kapsamlıca durulmaktadır. “B. K.” (Be. Kaf.) imzası ile yayımlanan yaz, içerik olarak ele alındığında İngilizlerin günümüz Orta Doğu politikaları ve beklentilerine şek tutar niteliktedir.¹⁹

Donanma Mecmuası'nın 65. sayısında Mahmud Muin imzalı “Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı” başlıklı yaz da, ironik bir yaklaşımla Almanlara methiyeler dizilmektedir. Osmanlıların tarih boyunca düşmandan yana pek bedbaht olduğu vurgusu yapılarak uğranılan istila ve yağmalar aktarılmaktadır. Almanların Paris'i işgalinde sokak kadınları da dahil ilişmedikleri, kimseye baskı ve zulüm yapmadıkları, savaşta da erdemliliklerini gösterdiklerine vurgu yapılarak Almanların propagandası yapılmaktadır. Savaş esnasında Almanların Fransızlara karşı aşırı hümanist tavırları içinde olduğu bütün detaylarla makale içerisinde verildikten sonra şu abartılı satırlara yer almaktadır: “*Şu hakâiki nazarında tezahür ettikten sonra pürfezâil medeni bir düşmana malik olduklarından dolayı Fransızlar bahtiyar ve şayan-tebrik buldum. Ve Cenab- Hakk'ın birçok inayetine nail olan Fransızların düşman hususundaki mazhariyetlerinin de mükemmeliyetine gıpta ediyorum. Ve “keşke Düşmanımız Almanlar olsaydı” diyorum.*”²⁰

Mecmuanın 104. sayısında Mehmet Emin imzalı “Almanya mı Daha Zengin Fransa mı?” başlıklı yaz da her iki devletin sosyal ve ekonomik durumları karşılaştırılarak Almanların Fransızlara göre üstün bir konumda bulunduğu izah edilmektedir. Yaz detayında Almanya ve Fransa bütçeleri arasında rakamsal karşılaştırmalar yapılmaktadır. Toprak verimi ve öz kaynaklar bakımından Fransa'nın daha güçlü olduğuna dikkat çekilen yaz da “*Almanya ise sureti-umumiyede daha az münbittir. Fakat mesai-i fevkalade ile bu fark izale edildi de daha az münbit olan arazimizden 1881'de Fransa'nın şimdi aldığı kadar mahsulât aldığı*” denilmektedir.²¹

Donanma Mecmuası'nda Almanlar ile harbe girme ve akisleri ile alakalı çok sayıda yaz kaleme alındı. Mecmuanın 71. sayısında donanma imzalı “Ne Kazandı?” başlıklı başyaz da “*Harb-i Umûmiye iştirâk ettik. Almanya ve Avusturya gibi iki şanlı müttefikle beraber zulüm ve vahşete, hebâise, hırs ve istilaya karşı duruyoruz.*” denilerek savaşlara dâhil olduğumuz Germenlerin “şan ve şerefleri” noktasında kamuoyu yapılmaktadır.

Askerî mecmualarda savaşan taraflara ait istatistiksel bilgiler fazlaca yer almaktadır. Özellikle Donanma Mecmuası'nda gerek müttefiklerin gerekse itilaf devletlerinin deniz kuvvetleriyle beraber donanma altyapıları da verilmekteydi. Mecmua, harbin sadece Osmanlı Devleti'nin savaştığı cephe değil bütün Avrupa'daki çarpışmalar sonuçlarıyla beraber aktarmaktadır.

Savaş yıllarında yapılan bütün diplomatik girişimler ve devlet adamlarının yaz ve yorumları, kendilerine askeri basında yer buldu. Alman İmparatoru Wilhelm'in savaş yıllarında Osmanlı Devleti'ni ziyareti, “Kayzer Hazretlerinin Ziyareti” başlığıyla yayımlandı.²²

Alman İmparatorunun ziyareti Donanma Mecmuası yazarlarında büyük bir heyecan yarattı. Hakk Tarık imzasıyla yayımlanan “Haşmetmeâb!” adıyla yayımlanan başyaz, içerik açısından Osmanlı sultanına yapılan benzer iltifatlarla doludur. Bu iltifatların bir kısmı yaz da şöyle sıralanmaktadır:

“*Siz haşmetmeâb, etrafınızda açılan çiplak vadilerden sizin bi'd-Defaat takdirinize liyâkat kazanan Türk kahramanlığının menbâna kadar var edildiniz mi? Etrafınız alan ve bir ta'zîm heyecanıyla dalgalanan başlar size samimiyetlerinin derecesini gösterebildi mi? Ve siz etrafınızda*”

¹⁹ Be. Kaf., “Irak- Arapda İngiliz Tecavüzü'nün Sebep ve Neticeleri”, *Donanma Mecmuası*, Say : 79, 1 Şubat 1915, s. 485.

²⁰ Mahmud Muin, “Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı”, *Donanma Mecmuası*, Say : 65, 26 Ekim 1914, s. 261.

²¹ Mehmet Emin, “Almanya mı Daha Zengin Fransa mı?”, *Donanma Mecmuası*, Say : 104, 22 Haziran 1915, s. 885.

²² İsimli, “Kayzer Hazretlerinin Ziyareti”, *Donanma Mecmuası*, Say : 141, 18 Teşrin-i evvel 1333/18 Ekim 1917, s. 1466.

dizilen mebâni-i sâfi aras ında neler düşündünüz? Neler düşünerek geldiniz ve dört gün sonra neler düşünerek gidiyorsunuz?...”²³

I. Dünya Savaş 'na Almanlar ile birlikte girmemiz konusunda Osmanlı devlet adamlar ının fikir birliği içinde olmad ığı daha sonraki yıllarda, özellikle mağlubiyetlerin ard ardına gelmesi sonucunda devlet adamlar ının konuyu sahiplenmemesinden anlıyoruz. Bir ülkenin savaşa dâhil olması ve sadrazam düzeyinde konunun bilinmemesi, olayların çarpıklığı üzerinde durulması gerektiğinin ayrı bir göstergesidir. Benzer bir yorum da savaşın sonlarındaki doğru Mayıs 1918'de Ali Şükrü tarafından dile getirildi. Savaşa dâhil olmamız hususunda *Donanma Mecmûas* 'nın 167. sayısında ele alındı. Dönemin Washington Sefiri olan Rüştem Bey'in fikirleri ile birlikte değerlendiren Ali Şükrü, konuyu etraflıca gazeteden aktardı.²⁴

Savaş yılları toplumun üzerinde ciddi bir psikolojik baskı unsuru oluşturmakta, halk orduya destek olmak amacıyla yardım toplamaktaydı. *Donanma Mecmûas* 'nın 77. sayısında Tıp Fakültesi Muallimlerinden Hamdi Suad Bey imzasıyla “Dârü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine” başlıklı yazıda, talebeleri gereksiz toplantı ve şenliklere katmak yerine bizzatîhi orduya dâhil etmenin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.²⁵

Donanma Mecmûas 'nın 62. sayısında “Âlem-i İslam” başlıklı yazıda, Rusya'da yaşayan otuz milyon Müslüman ve bu Müslümanların Rusya'ya karşı duruşları ve İranlılar tarafından tahrik edilme ihtimalleri üzerinde durulmaktadır. Kafkasya, Türkistan, Afganistan üzerinden oluşturulacak ittifakın İngiltere'nin Hindistan üzerindeki hâkimiyetini tehdit edebileceği öngörüsüne yer verilmektedir.²⁶ Savaşın devam ettiği dönemlerde de *Donanma Mecmûas* muhtelif sayılarda “Takvîm-i Harb” ad altında günlük olarak Birinci Dünya Savaş ile alakalı raporlar yayımladı. Bunun yanı sıra açılan farklı cephelerde yapılan çarpışmalarda özellikle Osmanlı açısından müspet haberler vererek toplumun moral ve motivasyonunu üst seviyede tutma hedeflendi. “Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi” isimli Mahmud Muin imzalı yazıda “*Kahraman Yavuzumuz*” denilerek Yavuz zırhlısının Rus donanması ile Karadeniz'de yaptıkları manevralar hakkında detaylı bilgi verilmektedir.²⁷

Sonuç

Kömür, altın ya da petrolden her biri farklı bir zenginlik kaynağı olsa da aslında dünya üzerinde önem verilmeye başlanma süreci itibarıyla beraberinde savaşların, dolayısıyla ölüm ve pek çok katliamın müsebbibi unsurları olmuşlardır. Alsas-Loren bölgesi barındıran kömür rezervleri ile Fransa ve Almanya arasında çatışma sebebi olmuş, belki de Birinci Dünya Savaş 'ının önemli sebeplerinden birini teşkil etmişti. Amerika'nın keşfinin ardından ulaşılan altın madenleri bölgede pek çok katliamın yapıldığına yol açtı. Petrolün dünya için önemini anlaşılmaya üzerine, petrol bölgesi olan Orta Doğu'da akan kan ilk günden beri durmayarak bölgede çağdaş dünyanın barbar politikalarının tüm dünya tarafından eli kolu bağlı bir şekilde izlenmesini âdeti haline getirdi.

İmparatorlukların tarihlerinde varsayılabilir kadar fazla yer yoktur. Almanya'yı tercih etmeyen bir Osmanlı Devleti için *İngiltere ile ittifak yapsaydı* demek son derece gereksiz ve geçersiz yargı olacaktır. Bünyesinde birbirinden farklı uluslar barındıran imparatorlukların dâhil olacakları bir umumi harpten kayıpların beklemek hayalperestlikten öte bir yaklaşımdır. Gerek coğrafi olarak, gerekse demografik açıdan süreçlerini fazlasıyla tamamlamış bir Osmanlı İmparatorluğu'nun mevcut imparatorluk vasıflarını kaybetmesi ve doğal sonuçları ulaşması değişen dünya üzerinde kaçınılmaz bir son niteliğindedir.

²³ Hakkı Tarık, “Haşmetmeâb”, *Donanma Mecmûas*, Say : 142, 25 Teşrin-i evvel 1335/25 Ekim 1919, s. 1485.

²⁴ Ali Şükrü, “Karadeniz Meselesi”, *Donanma Mecmûas*, Say : 167, 30 Mayıs 1334/30 Mayıs 1918, s. 1892.

²⁵ Hamdi Suad, “Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine”, *Donanma Mecmûas*, Say : 77, 18 Kanun-i sani 1915, s. 460.

²⁶ İsimli, “Âlem-i İslam”, *Donanma Mecmûas*, Say : 63, 12 Teşrin-i evvel 1914, s. 222.

²⁷ Mahmud Muin, “Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmûas*, Say : 69, 22 Teşrin-i sani 1914, s. 336.

I. Dünya Savaş 'na girmeyi kim ne kadar istedi sorusu, savaşa Almanlar ile birlikte girilmenin yanında Türk ordusunun Alman subayların tasarrufuna terk edilmesi kimin fikriydi düşüncesi mağlup olan ve akabinde de her şeyini kaybeden bir imparatorluğun mirasçılarının kemiren bir düşünce olmuştur.

Kaynakça

- Ali Emîrî Efendi, *Osmanlı Vilayât- Şarkıyyesi*, haz. Abdulkadir Yuval , Ahmet Halaçoğlu, Bab alî Kültür Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Ali Fuad, “Goltz Paşa ve Fuad Bey’in Mektubu”, *Asker*, Say : 2, 1 Eylül 1324/14 Eylül 1908.
- Ali Şükrü, “Karadeniz Meselesi”, *Donanma Mecmûas* , Say : 167, 30 Mayıs 1334/30 Mayıs 1918.
- Arslan, Emir Şekip, *İttihatçı Bir Arap Aydınlarının Anıları* , Klasik Yayınlar , İstanbul 2009.
- Avşar, Servet, “Birinci Dünya Savaş 'nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti”, *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Say : 14, Ankara 2003, ss. 65-127.
- Avşar, Servet, *Birinci Dünya Savaş 'nda Propaganda Faaliyetleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı , Kırkkale 2002.
- B. K. (Be. Kaf.), “Irak- Arapda İngiliz Tecavüzü'nün Sebepleri ve Neticeleri”, *Donanma Mecmûas* , Say : 79, 1 Şubat 1915.
- Çolak, Mustafa, *Enver Paşa Osmanlı Alman İttifakı* , Yeditepe Yayınları , İstanbul 2008.
- Enver, “Başkomandanlık Vekâlet Beyannamesi”, *Donanma Mecmûas* , Say : 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/9 Ocak 1915.
- Hakkı Tarık, “Haşmetmeâb”, *Donanma Mecmûas* , Say : 142, 25 Teşrin-i evvel 1335/25 Ekim 1919.
- Hamdi Suad, “Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine”, *Donanma Mecmûas* , Say : 77, 18 Kanun-i sani 1915.
- Hüseyin Kâzım, *Donanma Mecmûas* , “Mel'un İngilizler”, Say : 126, 14 Kanun- sani 1326.
- İsimsiz, “Âlem-i İslam”, *Donanma Mecmûas* , Say : 63, 12 Teşrin-i evvel 1914.
- İsimsiz, “Harb-i Umumiden İstifadeler”, *Donanma Mecmûas* , Say : 58, Eylül 1914.
- İsimsiz, “Kayzer Hazretlerinin Ziyareti”, *Donanma Mecmûas* , Say : 141, 18 Teşrin-i evvel 1333/18 Ekim 1917.
- İsimsiz, “Koppers Bosch Fabrikasının Sahra Fırınları”, *Müdâfaa-yı Milliye*, Say : 66-67, 2-17 Teşrin-i sani 1329/15-30 Kasım 1913.
- İsimsiz, “Muhterem Millete”, *Donanma Mecmûas* , Say : 55, 10 Ağustos 1914.
- Kaşığıcıoğlu, Ali, “Savaş ve Propaganda: Birinci Dünya Savaş 'nda Alman Propagandası”, *History Studies*, Vol. 6/5, September 2014, ss. 157-176.
- Kocatürk, Önder, *Osmanlı İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları , İstanbul 2011.
- Mahmud Muin, “Keşke Düşmanımız Almanlar Olsaydı”, *Donanma Mecmûas* , Say : 65, 26 Ekim 1914.

- Mahmud Muin, “Sivastopol Muhârebe-i Bahriyesi”, *Donanma Mecmûas* , Say : 69, 22 Teşrin-i sâni 1914.
- Mehmet Emin, “Almanya m Daha Zengin Fransa m ?”, *Donanma Mecmûas* , Say : 104, 22 Haziran 1915.
- Mehmet Reşad, “Beyanname-i Hümayun”, *Donanma Mecmûas* , Say : 67, 27 Teşrin-i evvel 1330/10Aral k 1914.
- Polat, Ü. Gülsüm, “Türk-Alman Propagandas Karş s nda Arap Bürosu’nun Kuruluşu”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XXVI, Say : 76, Ankara Mart 2010, ss. 97-114.
- Said Halim Paşa, *Buhranlar m z ve Son Eserleri*, haz. Ertuğrul Düzdağ, İz Yay nc l k, İstanbul 2012.
- Süleyman Nutki, “Memalik-i Osmâniye’nin Cenup Kap s ve Vahdet-i İslâm”, *Donanma Mecmûas* , Say : 28, Haziran 1328/14 Haziran 1912.
- Ulu, Cafer, “Çanakkale Muharebeleri S ras nda Bas n n Propaganda Arac Olarak Kullan lmas : Harp Mecmuas Örneği”, *Çanakkale Araşt rmalara Türk Y ll ğ* , *Çanakkale Araşt rmalara Türk Y ll ğ* , Say : 12, Y l: 10, Bahar 2012, ss. 61-83.
- Von der Goltz, Keşf-i İstikbâl-Şark n Ma‘neviyat ”, *Asker*, Say : 3, Tarihsiz.

Ekler

Ek 1: Süleyman Nutki, "Memalik-i Osmâniye'nin Cenup Kap s ve Vahdet-i İslâm", *Donanma Mecmûas* , Say : 28

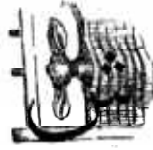

ممالك عثمانیه نك جنوب قایسی

رصدت اسلام

سیاسته قارشى صورت قطعه ده آیره مادى .
شونى عقلمزده ایجه طوئمالی بزکه : انکتره ؛
غضنائنه صادق بوتون استادلره در نما اوروپا یلیر
ایچنده اک مرد بر مات در ؛ متعصب اوروپا یه
قارشى پروتستانلی حایه ایدرک و دعواندن
وازکجه مک اوزره سلطان سلیمان قانونی یه «هیچ
اولمازه ایکی یوز تکنه ایله امداد ایدیکر » دیه
مراجعت ایله بهرک مردانکی و سربستی افکارینی
کوسترمش اولان انکلیزلر حاله غنائیلره قارشى
اعتقاد واجتهاد لرنده دیکشمه مش اردر ، بوکامتال
اوله رق دهادونکی غزته لره بحر سفید موازنه سی
بوزولدی فکر یه ایلیرى سوریلن انکتره سفرا نه
اتفاقى فکر و چارمه نه قارشى انکلیز افکار
عمومیه مینک « غنعات قولیه مزه مغایر در . »
صودتیه واقع اولان عصبانی کوستریله بیلیر .
فی الحقیقه غنعاتک هر زمان دوغری اولماسی ایجاب
ایله مز ایسه ده بو مثال بزده شو خصوصی اثبات
ایدرک : تورک - انکلیز مجلیکی غنعه سی بزجه
حسن استعمال اولورسه انکتره ایله اولان
رابطه مز بوویاشو انکلیز قاینه سنک لطف اقبانه
قاللازه آنجق قاینه لرینی خلق ایدن انکلیز افکار
عمومیه سنک تحت تکفلنده بولور ...
انکلیز - تورک اتفافی هنوز غایت حسن
نیته مقرون بر مقصد بیدد عد ایله سه کده -

وسطرزی بازارکن مملکت مک
مقدرات سیایسه غاندجماکت
قطعه می در میان ایتدیکی
بیلدیگدن بوتون سمیپتارمی، فرق سنهک
حیات عسکریه و حیات ملیه تدعائی، رفافت
وجدانیه مه آلم؛ اووجهله سویله یورم که : بر
قضیه ثابت و غیر متبدله اولن اوزره انکلیز
دوستلی دولت عثمانیه واسلامیه ایچین لازم
غیر مفارق در ؛ ینه قضیه نك متمماتندن اولقی
اوزره دیورم که : انکتره حکومتی کبی
بشیرت مواجهه سنده و اسلامیت قارشینده
بوتون حکومتارک کنندن فضله مسئولیت
تمدن ، حمایت حقوق ، صحابت اسلام
دعوانی در عهده ایتش بر حکومتده عثمانی
دولتیه ناخوش و بارد بر طرز سیاست تعقیب
ایله مک دن حال حاضرده برش غائب ایتمه سه
بیله مستقبده تکمالات ملکیه و رسمت اقتصادیه
ایله برابر حی آرجوق سیاستدن دخی دوچار
ضایعات اوله جغنی بیلیر، وابشته بویلیکی درکه :
انکتره بی بزم تاریخ مرکزک شائلی دور لرنده
واونلرک قتولیک، دین مه آلتنده ازیله -
کری وقایعه بزى یکدیگر مزه بنده ایدرک
اوندن سوکره ده بوتون صفحات منظومه

Ek 2: Hamdi Suad, "Darü'l-Fünûn Mekâtib-i Âliye Talebesine", *Donama Mecmûas* , Say : 77

دوفا

٤٦٠

دارالفنون مكاتب عاليه طلبه سنه

وارد اولاندير :

برسه مقدم بته استقلال عثمانی تسميددن سوكره بر قسم مكاتب عاليه طلبه سى طرفندن حيدر باشاده بر جای شيفتى و يرلشدى . اوراده يرذات ٤ زمانك نازك اولدينى ويويه زمانده يالكنز سى غيرت و فداكارلقه تايمين موجوديت اوله بيه چكىني افهام ايندى . بوكا جويا بر طبله اوت زمانك نزاكتنى اكلابورز ورسپتى حاز يرذاتك افزندن اشتيكنز ايجون ييلديكنز دن داها نازك اولدينى تين ايدور . بولك ايجون ناموس اوزرته سوز و يرمدك تايمين ايدورز كه بون كنجلر اولانجه قوتيزله چاليشه جنز و وطنك مناهى ايجون هر صورتك فداكارلىق ايدم بكنز ريدى . فالحق اواندى بون مكاتب عاليه طلبه سى و كلى دكادى فقط اواندى ده وينده امين ايدم كه بالجه طلبه عىي فكرده ايدلر و اويه اولد . قلمينه سهيه بو قدر . اي او مكاتب عاليه طلبه سى ! بوكون قافلسينه روسلر طرفندن بون اسلاملر نصيبك الله العرق محو ايدلر بوكون كذا مسرده بر جوق و طيه و داني انكليرلر قورشونه ديزهك خلافت اسلاميه و استقلال عثمانى بحوه اوغراشوركون بز يوراده بوم استقلالزى يه يالكنز شلك باعقله تسميد استيك . حالوكه شو زمانده بوم استقلالك تسميدى انجق سوز و يرديكنز كى بدآده فداكارلىق ايدمك هيچ اولماز ايسه بر مكاتب عاليه طايبورى يا خود بلوك تشكىل ايدوب او استقلال عثمانى بك قابچون سرحدده فداى جان انجكمده اولان قارشولرمزه ياردم ايتكده اولايبور . يالكنز شلك زمانى افراد ملت ييرو اولقله اكتفا ايتيم . عافله موجوديت ايجون اعلان جهاد اولونى زما ندرده فداكارلىق خصوصتده ييرو اولام . ذاتاً رقتسامدن عطا بلك ريدى كى فداكارلىق سارى بر خصلتير . جزى حمته اوافق بر كوكلى بلوك تشكىل ايدر ايسك اونى متعدد طايبورلر تشب ايدر . نهايت متعدد الايلر حصوله كلير . بو خصوصده المسائلردن هيرت الالم : كوكلىلر مليونره بالغ اولدينى حالده اعدادى مكتبلرده كى چوققلر آوسى نطيسى [*] بايقار ميدان حربه كيشيه باشر ليورلر . (شمدن)ك مرتبانندن باق قانان بر قاچ كشى هيچ بر استادكاهلرى اولدينى حالده عادى بر كى قى قرووا زور حاله قوه رقى يه دشمنه مبارزه باشلاديلر . حق فرانسولردن ده عبرت الالم ملكلرلرند الم طوناز بر كنج كورنجه اوانامبوريسلك ايجون محاربه به كشهك دهره كاره سنندن باغريورلر . اي ملكلر امدد استقلال اولان كنجلر ا هيچ اولز ايسه بر بلك اولسون كوكلى تشكىل ايدمك مكاتب عاليه نامه ميدان حربه كيشه كه افراد ملت ارمسته فداكار ، شايان اعتقاد و حقيقتاً علوى محصيل كورمش اولاد وطن اولديغز تين ايشون .

ايشته محاربه به كيشهك مكاتب عاليه كوكلى طايبورنه برنجى اولارق كندى قبه ايدورم ، مناقيسى كنج ، دينج و سلكچى [*] دوفا غزمتسك ٢٧ - ٧٥ نروسنده كى رسلر و باش مقاله سى خصوصيه نهايت قسى جالب دفت در .

غيور و فداكار اولاد و ملتدن : مدينه تنوره و اندامه قوماندانى ديجيل عسكرستان و نره دار بر غيرت و فعاليتك مدينه تنوره حواييلدن ميدان جهاد و غرايه عبرت ايدن عربلك لشكراكتك تشليه بلك همت ايلدكمدر .

(بورق) سابع طوبيله چاريتى ، برى (ماغدم بورغ) قادمه او طورمى اوزرته بر هوا ايدلك سورتيه غرق اولوش ، ديكرلى ايسه دشمنه چاريشه قى باشمدر .

يكرى ددت قلعك انكلير كيشدن سكرى (فورمديپل ، اوبورق ، قرمى ، هون ، هاوكه ، هدرمس ، بات فبنده ، نيزد) آسان تحت البحرلرلك مهاجمه سيله باش . برى (بولوارق) كندى كنديه بر هوا اولوش ، اوچى (اوداسيوس ، امليون ، سبدي) سابع طوبيله چاريتى ، باقى ايسه (غودهوب ، مونوت ، بهنازوس ، تحت البحرلر و غريلر ك برقمسى) آلمان كيشيله حرب ايدرك غرق اولشاردر .

ايشته ايش بيق ايدن برى كاك شهته دوام ايدن حرب عوميد مختلف دولتلر قواى بحريه سلك شايان يوندن عيارندر . منتظريت قلمه تك دكوزدن زوده فارمه جريان ايدن عساريت تشيه ستمه تين ايدمكى فكريله خاسم دولتلر قلعى محاربه نه كيشه مش اولقله برابر كرك سفانن و كرك مرتبانجه اى مهم شايان و نذات و قوتك كشددر . او مدهش قواى بحريه يكديكريله چاريشه قندن سوكره باقم بومقمار نه به بالغ اوله حق .

عاجرين داور